

A woman with dark hair tied back is seen from the side, looking out of a train window. The view outside shows a vast green field in the foreground, a small wooden structure, and a range of mountains in the distance under a blue sky with light clouds. The scene is bathed in the warm, golden light of late afternoon or early morning.

Katarína Džunková

PÚTNICKÉ IMPRESIE

*Európon
a Ruskom*

| B l o g y z c i e s t |

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

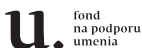
Katarína Džunková

Pútnické impresie
Európou
a Ruskom

B l o g y z c i e s t

Copyright © Katarína Džunková 2019
Photographs © Katarína Džunková 2019
Cover photo © Mária Džunková 2019
Cover desing © Jana Satková 2019

© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
<http://www.vsss.sk>, e-mail: vsss@stonline.sk

Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu umenia

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATELOV
spol. s r. o.

Katarína Džunková: Pútnické impresie Európou a Ruskom
Zodpovedná redaktorka Eva Sisková
Fotografie Katarína Džunková
S použitím fotografie Márie Džunkovej obálku graficky spracovala Jana Satková
Sadzba Jana Satková
Tlač P+M Turany
Druhé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8202-075-8

Katarína Džunková

Pútnické impresie
Európou
a Ruskom

B l o g y z c i e s t

Slovo na úvod

Chcela som zachytiť svet, no napokon sa ukázalo, že nič nezachytím, a že čím viac krajín prejdem, tým sa ich obraz nestane jasnejší, ale ešte zložitejší. Akoby človek nazeral do hlbkej studne, ktorá nemá dno, a čím hlbšie do nej načrie, tým väčšími sa mu odhalujú spodné vrstvy, až napokon pochopí, že jediné, čo si z tej studne môže odnieŤ, je poznanie vlastného obrazu.

„Čím ďalej pôjdete, tým menej poznáte,“ – zaznieva z hlbín starej čínskej múdrosti hlas Lao-c'. Akoby aj moje cesty boli poznamenané zápasom s týmto protikladom. Snahou poznať, aby sa človek presvedčil, že svoj objekt vôbec nepozná. Zápas medzi statikou na jednom mieste, ktorá prisľubuje človeku hĺbku poznania, no predsa má svoj obmedzený rozsah; a medzi pohybom do dialky, ktorý rozširuje naše obzory, no predsa akoby človek hádzal do širého mora sieť bez ôk – nezachytí sa v nich ani ryba. Len kde-tu sa predsa zalesknú na slnku šupinky jediného úlovku: spomienky. A emócie. A tak sa do mojich zápiskov z ciest odtlačili najmä stopy emočnej pamäti.

Na počiatku bola túžba spoznať celý kontinent. Precestovať tú krásu, v ktorej žijeme a ktorej sme dedičmi. Ako študentku Fakulty sociálnych vied ma lákala dialka. Dávala mi pocit slobody. Zvuk motora autobusu alebo lietadla; vlny, ktoré rozráža lodný kýl; či rána, keď sa človek prebudí vo vlaku v neznámych nových krajoch... To všetko v sebe skrývalo príslub dobrodružstva, naplňalo moju potrebu poznávať, ako keď sa v minulosti vypravovali ľudia do sveta na skusy. Alebo ako to robieval Petrarca, ktorý miloval cesty do ďalekých krajov a potreboval zastať či vyliezť na kopec a – iba sa dívať. Dívať sa na život.

Na počiatku bola túžba poznať Európu. Poznať Európu – meno také časté, až sa azda stráca jeho význam. Poznať Európu – slovo, ktorého obsah je azda nevyčerpatelný. Európa ako impulz, Európa ako náboj sveta, Európa, na ktorú žiarilo, či z ktorej vyžarovalo životodarné slnko kresťanstva, vzdelanosti a veľkolepého umenia. Ale čo je to Európa? Prekročím hradby milovaného mesta, prejdem okres, kraj, hranicu... Kilometer po kilometri sa zdá byť krajina postupne iná, no zároveň ešte vzájomne previazaná, akoby sme pohybom po horizontále pridávali nové a nové ohnivé reťaze, a kým susedné alebo aspoň vzájomne blízke časti sa na seba budú podobať, medzi posledným a prvým ohnivkom reťaze vznikne veľký rozdiel. Laponské lúky, balkánske skaly, vlny Atlantiku, pahorky Uralu... Je to ešte stále ten istý svet? Čo všetko sa pomestí do onoho mnohoznačného názvu Európa? Vystala z antickej báje a pojala do seba nás všetkých. Sme jej súčasťou. Jej budúcnosťou. Jej minulosťou... Tvoríme ju, a ona tvorí nás. Mocná Európa. Slovo silné ako dejiny. Koľko ideí dala svetu – dalo by sa povedať, že svojou optikou objavila a oduševnila svet. Aj my, aj naša činnosť, naša snaha i naše zlyhania predstavujú súčasť ľudských dejín, súčasť Európy.

Čitateľ nájde v tomto cestopise prevažne lyrické reportáže, či skôr zápisky zo všetkých európskych krajín, ktoré som navštívila v rokoch 2006-2018. Jednotlivé zápisky nepodávajú svedectvo o krajinách či regiónoch Európy v rovnakom rozsahu a ani nepredstavujú trasy všetkých podniknutých ciest. Prevažuje tu osobný prístup a okolnosti, v akých sa mi jednotlivé miesta podarilo navštíviť a zachytiť. Nech teda čitateľ odpustí, ak som niekto z oblastí nevenovala pozornosť.

Zápisky z jednotlivých krajín sú zoradené podľa abecedného poriadku. V niektorých krajinách som strávila menej než deň, v iných mi bolo dopriať stráviť niekoľko rokov z dôvodu štúdia – ako v prípade Českej republiky a Ruskej federácie. Na cestách som zažila mnoho dobrodružstiev, vrátane prespávania pod holým nebom v prírode či v mestách. Čitateľ tu však nenájde podrobný itinerár jednotlivých dní a ani popis pamätihodností či zaujímavostí ako vo väčšine cestopisov. Hlavným meradlom bola lyrika – ako špecifický obraz sveta vymeraný srdcom, asociáciami vyvolanými konkrétnou krajinou, pričom slová sa už ukladali na papier podľa svojho vlastného poriadku. Čitateľ tu môže nájsť aj iné žánre venované napr. historickým udalostiam spätým s konkrétnym miestom.

Jednotlivé kapitoly dopĺňa fotografický materiál. Bolo zložitou úlohou vybrať z veľkého množstva fotografií niekoľko záberov, ktoré by sa priesto-

rovo zmestili do knižky, a zároveň by vynikli v čierno-bielom formáte. Pôvodne boli fotografie umiestnené na blogu: <https://dzunkova.blog.sme.sk>, ktorý inicioval vydanie tejto knižky. Fotografie som nasnímala amatérskym fotoaparátom, prípadne prostredníctvom mobilného telefónu. Výnimku predstavuje San Marino, ktoré som navštívila v detstve a text je venovaný tejto spomienke.

Z regionálneho hľadiska kniha pojíma zauralskú časť Ruskej federácie (o čom vypovedá názov), ako aj európsku časť Turecka. Sú to oblasti, ktoré spadajú do európskeho kultúrneho okruhu. Teritoriálne vymedzenie krajín je podľa statusu quo v období navštívenia, napr. polostrov Krym je zaradený do kapitoly o Ukrajine. Impresie z Ríma sú zaradené do kapitoly Vatikán.

Čo dodať na záver? Skrehnuté prsty, spálená koža, radosť i strach, vyčerpanie i šťastie, sebecko i modlitba. Aj to boli moje cesty Európou. Poistená v poisťovni u strážneho anjela som teda prechádzala naším kontinentom. Čo som našla? Stály nepokoj, chvílkový pokoj? „Jediným dôvodom ľudského nešťastia je neschopnosť zotrvať vo vlastnom pokoji,“ – prihovára sa Blaise Pascal. Tak som sa pokúsila načrieť do staroslávnej Európy. Zachytila som sotva vlastnú tvár mihajúcu sa v odrazoch okien vlaku, vitrín obchodov, hladín riek a zrkadiel na chodbách.

Nech je táto knižka svedectvom o veľkosti európskeho kontinentu, ktorý tvorí nás a my jeho, keď nás ruka Božej prozreteľnosti urobila práve Európanmi a zverila nám toto jedinečné dedičstvo.

Albánsko

Cestou do Albánska

Bolesti bolo toľko, že ľudia emigrovali na nebo. Práve v tomto kraji, kadiaľ sa valili turecké vojská, kde sa vraždilo, znásilňovalo a rabovalo a kde sa zdá, že aj príroda sa bráni ostrými skalami, drsnosťou a suchom a spoločí s národom, čo na nej trpel. Práve v tomto kraji som sa ocitla.

Leží tu zem posvätená utrpením ľudského pokolenia. Zem bohatá, stále sa po nej načahovali cudzie mocnosti a v spleťtých historických okolnostiach sa rodila i nenávisť medzi národmi.

Plná prvotnej nedôvery k albánskemu národu, no priťahovaná prírodou a kresťanskými koreňmi tejto zeme, približovala som sa k albánskym hraniciam. Myslela som na balkánske hory zachytené v ľudových piesňach, na povesti a hrdinov čo nepoznajú hranice a putujú zo sujetu do sujetu ako potulní básnici...

Vravela som si, že nahliadnem do Albánska len na pár hodín, viac mi okolnosti nepovoľovali, no pár kilometrov za albánskymi hranicami sa nám pokazil starý autobus čo hrkal a odpadávali mu dvere, akoby mali vlastnú vôľu a podobne na vzbúreného človeka sa nechceli viezť tam, kam ukazovala cesta. Stáli sme s rukami spustenými pri tele v neznámom údolí a moja vidina niekoľkých hodín strávených v Albánsku sa rozplynula. Nuž, kdeže sú moje plány - naspäť do Čiernej Hory sa už vrátiť nestihnem.

Ale kam sa v Albánsku podieť? Keď privolali na pomoc novú maršrutku, objavil sa v nej albánsky chlapec študujúci v Moskve, ktorý nás spolu s poľským a slovenským párom pozval k sebe a prijal nás na noc pod svojou strechou.

Ale čo je jedna neistá noc oproti tisíckam nocí, ktoré prežili trpiaci na tejto zemi a nielen na Balkáne, no i v celej Európe pretkanej utrpením a prenasledovaním, popravami a statočnosťou, oproti ktorej sa všetky malichernosti doby žijúcej v blahobyte, zdajú len ako prach? Prach sa skutočne vznášal nad suchými cestami lemujúcimi čiernohorsko – albánsku hranicu a lúče slnka odrážajúce sa od zlatých krížov na chrámoch pripomínali Boží súd, ktorý často odháňame rukou spreď svojho zraku – ako prach na albánskych cestách.

Andorra

Nie dialka, hĺbka. Pyreneje.

Akoby mi ktosi položil ruku na rameno z druhej strany kože a ja som sa obzrela - no nie za seba, ale kamsi inam, dnu. Akoby som započula zvláštny hlas, čo nezachytím, no predsa vo mne zostalo jeho posolstvo - nastúpilo uprostred dňa čosi zvláštne. Tak sa vynorí niektorá z dávnych, domnelo zabudnutých spomienok. Ešte jemnejšie sa mi začali odkiaľsi zjavovať ani nie definovateľné chvíle z detstva a už o sekundu zmizli preč.

A to len na chvíľu zaplesala duša - čo to vlastne bolo? Už ten sladký závan takmer uplynul. Len sa mi na chvíľu zjavil široký slnkom prežiarený obzor a lúky - nekonečné dlhé vojská štíhlych tráv.

Spomenula som si na ňu. Na dialku. Aj na to, ako volá a na tú dávnu takmer zabudnutú rozkoš, keď je duša slobodná...

Mimovoľne som si vybavila vysoké hory, ďaleké údolia a neznáme asfaltové cesty a rohy ulíc, kde sa za mnou verne sypal tieň a možno tam ani nebol, to spôsobila len krajina a ja, taká fascinovaná ňou, až som v jej hĺbke takmer zanikla.

Pripomenula som si široké chrby a trochu neučesané a neusporiadané pásma Pyrenejí. Ako široké hory tvoria krajinu, ako stáročia formovali dedinky francúzske, dedinky katalánske, domčeky andorrské a za ich kamennými múrmi dobre tušenú pálavu nastávajúceho Španielska.

To sa ale všetko len tak vraví – Francúzi, Španieli, Nemci... Veľké národy. A Alpy, Pyreneje, Veľký a Malý Kaukaz a veľké rieky – Volga a Dunaj a Rýn... Akoby sa mohutná riava tlače zhodla na tom, čo je európske a čo nie, čo je veľké a čo znie menej veľkolepo. Blízkosť čoho je garanciou „svetovosti“ a čo do „svetovej“ kultúry nepatrí? Akoby sa len dobre spropagovaná kultúra mohla chváliť výsostnou tradíciou divadla, stredovekých drám, grandióznych maliarov a monumentálnych spisovateľov. Akoby len vybrané mestá mali punc a záruku hĺbky či výnimočnosti, lebo zvuk je zvuk.

Ale naspäť k nim. K Pyrenejám.

Tak nadránom v Perpignane ešte stále svietil mesiac ako kostra vtáka, čo sa zachytila stromom v korunách. A tiché stánky predavačov z Alžírska a Maroka dávali vedieť o prichádzajúcom dni jemným výzgamím. Tak sa na poloprázdnych chladných uliciach mesta prímorského a príhorského začali objavovať prví chodci, až ich bolo napokon toľko, že pribúdajúce minúty a pribúdajúce svetlo vychádzajúce spod obzoru ako z teplej piecky, dalo sa už nazvať celkom jednoznačne – nový deň.

Za oknom mi začalo miznúť Provensálsko. Dávno sa stratili levandulové polia a početní cyklisti, čo s obľubou brázdili krajinu na svojich starých „vélo“. Kilometer po kilometri som čoraz väčšími zabúdala na posledné údolia alpských pásiem. Lebo už prichádzali iné, kamenné domy. A iný, chladnejší, horský vzduch. Krajina dravšia a menej obrobená, krajina o to vrúcejšia, keďže nad jej údoliami šiekali prvé hliadky myšiakov a za päťami horských osád stúpali na skalné úpätia ako výjavy z astrologických malieb vznešené kozorožce. Stáli tu tiché kaplnky a mnoho zvieracích ciest nikdy neskrížila ľudská stopa. Tu bolo všetko akési tichšie, ťažko dostupnejšie, no o to živšie. Lebo už si krajinu pozvalo pod svoje krídla iné pohorie. Lebo už iná reč vkladala ľuďom do úst fondánové pralinky piesne. „Bon dia!“ – ako sa zdravia v Katalánsku. Aj v Andorre. Tak prichádzali Pyreneje.

Dlho, predlho trvá andorrskému slnku, pokým sa spod mohutných tmavozelených vlŕň hôr vyderie na oblohu. Je už skoro osem a stále ho niet. Len žiara, akoby za horami sedel neviditeľný orchester, z ktorého sa miesto hudby šíri svetlo prezrádza, že je tomu tak len dočasne. Potom sa Andorra oblečie do svojho každodenného života. Pastierskeho, obchodného, remeselníckeho, no najmä turistického.

To, z čoho žijú dnešní Andorrcania (mimochodom, veľmi hrdí na svoj pôvod), je väčšinou práve cestovný ruch. V zime lyžiarske vleky, v lete turistika. Zostávajú po nej i smutné cesty – odkúpené a nedostavané podniky, skrachované penzióny, predražené vleky či neupravené cesty... Aj to všetko je Andorra.

A Andorra je aj miestom, kam chodia za lacný peniaz bez DPH nakupovať najmä cigarety Francúzi a Španieli, kým sa z moderného preskleného mesta Andorra la Vella nepoberú preč. Obchodníci vedia, čo je to iné štátne územie.

Ale to všetko je vedľajšie. Naprieč horstvami a hranicami si príroda robila svoje. Naďalej viedla politiku krásy, prirodzenosti a dobra. Prezident Masív Horský dohliadal na svoju širokú zem od rozbúreného Atlantiku po prívétivé Stredozemné more. Zo španielskej strany na hradby štítov klopa-la jar a strážna čata paliem prezrádzala, že o niekoľko desiatok kilometrov na juhozápad spí Barcelona, akoby to bola katalánska ruža pohodená len tak na východnom okraji krajiny a akoby mi len tak mimochodom románsky vzduch spútal nohy, aby napokon zamierili práve tam.

Belgicko

Beh cez Belgicko

Zabudli sme na nebo. Hoci sa jeho modrá obloha rozprestierala nad našimi životmi, ba prenikala ich ako vertikála a hoci sa nachádzalo za obzorom, ba na kraji sveta, za koncom sveta, predsa sme ho vytesnili zo svojich životov. Veď život sa zdal ako priamka bez konca, každý skutok iba pokusom, a nie neodvratným spoluutváraním sveta. V dni zvažujúcom sa ku svojmu koncu ako rieka pred vodopádom som sa opýtala seba – kolkokrát som sa dívala na nebo?

A hodiny pod ním plynuli.

Na nebi olovene farby viseli oblaky ako baldachýn. Spúšťal sa z nich dážď pokrývajúci pohoria i polia, až by sa zdalo, že dážď tak podrobne poznal kopce, až sa im snažil pripodobniť formou vlín na hladinách. Krajina sa premieňala na akvarel, len slzy namiesto vody zahmlievali kontúry stromov. Takto sa vlnil dážď nad Belgickom.

A všetci utekali od pravdy. Akoby bola pravda chorobou alebo blatom, ktorým sa nechce nikto ušpiniť. Akoby bola pravda priamkou, a predsa od nej všetci odbočili – veď sa nič nestane, ak nepôjdem po rovnej ceste. Krok sem, krok tam. Báli sa pravdy, že ublíži ich životom, že ich zraní, že sa im prítaží, že spočinie na ich pleciach ako bremeno, ako rana alebo ako stigma, s ktorou sa nemôžu ukázať pred ľuďmi. A tak ľudia mnoho klama-

li, jeden pred druhým, druhý pred tretím, tretí sám pred sebou, hoci každému srdce horelo po pravde ako v dávnej Kuzmányho piesni. Ako sa slnečnice otáčajú za slnkom, tak sa otáčali ľudské slová za pravdou.

Aj jesennou belgickou krajinou kráčala pravda. Ponad plecia úradníkov, počítače študentov, ponad ľudí čakajúcich na sociálne dávky i nad tých, čo už dávno zabudli, čo je to sociálny princíp. Čas plynul, vzdaloval ľudí od ich spomienok, od jedinečných životných období i od tých, na ktoré treba radšej zabudnúť a nechať rany zahojiť. A predsa zostávala nemenná pravda. Bol v nej uložený každý ľudský okamih. I pouličníci, čo nechceli pracovať, i tí, čo pracovať chceli, i ja, čo som prespávala v hosteloch i od únavy vo vlaku, keď zostala len ozvena krokov z rýchleho behu cez Belgicko...

Bielorusko

O bieloruskej kráse

Už nemám nič, už iba lásku. A nad krajinou svietia brezy biele ako soľ. A v jazerách a sosnách zjavuje sa mi večné detstvo Božie a milosť, milosť žiť. To detstvo, ktorým pohrdame; to detstvo, to neustále a nepretržité tvorenie pukov, ktoré naše oko neuzrie; jazerných kruhov, ktoré naše ucho nezachytí; nespočetných pavučín trhajúcich sa vo vetre. To neustále tvorenie každej sekundy času, na ktorom sa vezieme ako na lodi nepoznajúcej kapitána, jeho podlhovastú a smutnú a láskyplnú tvár, ktorú nie sme schopní zachytiť.

A tak prechádzam cez krajiny svojho vnútra a v mílnikoch rokov sa už nepoznávam a stretávam tú, ktorou som bola, v sebe ako cudzieho človeka – tak kráčam cez mramorovo biele rozsiahle kraje Bieloruska.

Krajina oslávená piesňami a bolesťou, kto porozumel tvojím ranám? Krajina ovenčená bocianmi a girlandami oblakov, krajina s dažďom slnka a zeleným krídlom košatých letných smrekov... Krajina voňajúca po slame, krajina zvelebená tým, že ti Boh požehnal utrpením. Aká si krásna krajina, kde ako krdle škorcov zosadajúce na sady, dopadá tvoja sladká reč – aj na srdcia tých, čo ju nepočujú.

Akým pokojom žiari táto krajina. Možno je to nekonečnou rozľahlosťou tejto zeme, ktorá vo svojej ploskosti povrchu skutočne pôsobí ako hla-

dina jazera a jej vlnami sú koruny smrekov, borovic a briez, kde sa končí leto a začína sen. Možno práve tak, ako upokojuje voda, tak upokojuje i hladina polí, vlniace sa lány pšenice, slama zviazaná do snopov a slnko, čo mi kladie na čelo a oči teplú dlaň.

Je vôbec neuveriteľné, že táto zem pretrvala napriek vojnám, že sa znovu zdvihli z ruín bolševizmu chrámy, znovu sa napáli do obdivuhodných širok a dialok prospekty, bulváre a diaľnice. Na mnohých miestach tu horia ohne za padlých a sladká vôňa petúnií im žehná na cestu. Západná Dvina a Svislač zachytávajú lúče slnka.

Podivuhodná je architektúra bieloruských chrámov. Poznamenané pravoslávím, prítomnosťou Poľska a Litvy, misiami jezuitov a milosťou gréckokatolíckych spevov, sú bieloruské chrámy neuveriteľnými perlovými náhrdelníkmi, čo sa vo svojej dvoježatej bielobe lesknú na slnku pri brehoch riek či na upravených námestiach. V nedeľu som videla mnícha vyzvňať na zvonoch na najvyššej veži a celé mesto sa ozývalo čímisi du-

